

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора Шапрана Юрія Петровича на дисертацію Солодовник Олени Володимирівни «Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. В умовах соціально-економічних перетворень та наявних інтегративних процесів усіх сфер суспільного життя України проблема формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки стає пріоритетною та потребує суттєвої трансформації. Упровадження медичної реформи передбачає зростаючі вимоги до професійно-посадових характеристик медичних працівників, що спричиняє необхідність принципово нової організації професійної підготовки медичних працівників середньої ланки. Зміст сучасної підготовки молодшого спеціаліста з медичною освітою має бути зорієнтованим на набуття ним здатності самостійно й ефективно діяти в різноманітних соціальних, організаційних, інформаційних умовах, забезпечувати комфортні, довірливі та позитивні стосунки з пацієнтом, його родиною, виявляти спроможність до самовдосконалення.

Проблемі формування готовності майбутніх медичних працівників до професійного самовдосконалення присвячено ряд наукових досліджень. Водночас, процес формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення не став предметом спеціальних наукових досліджень, деякі аспекти зазначеної проблеми, а саме: обґрунтування і практична реалізація моделі готовності медичних працівників середньої ланки до професійного самовдосконалення і до сьогодні залишаються нерозв'язаними в теорії і практиці професійної освіти.

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту й виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН № 0110U002274). Тему дисертаційної роботи затверджено

Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 20. 04. 2010 р.) та погоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 10 від 20. 12. 2011 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Основною метою дослідження дисертантка обрала обґрунтування й експериментальну апробацію моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення в процесі фахової підготовки. О.В. Солодовник у своїй роботі намагається вибудувати стратегію і тактику наукового пошуку таким чином, щоб охопити увагою важливі складові формування готовності студентів-медиків середньої ланки до професійного самовдосконалення в процесі фахової підготовки, теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати авторську модель підготовки зазначеної когорти фахівців, організаційно-методичні аспекти її реалізації. Відповідно до мети дисертаційної роботи визначено вихідні положення (завдання, об'єкт, предмет, методологічні і теоретичні основи дослідження, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів), які є достатньо виваженими, взаємопов'язаними, логічними й цілком обґрунтованими. У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, що взаємно доповнювали один одного. Заслуговує на особливу увагу експериментальна база дослідження, яка охоплює десять вищих медичних закладів освіти і велику кількість респондентів.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є розробка моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення, обґрунтування поетапної методики її реалізації. Заслуговує на увагу уточнення сутнісних ознак основних понять дослідження, а саме: «професійне самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою», «готовність майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення»; визначення та характеристика критеріїв, компонентів, показників та рівнів сформованості готовності зазначеної категорії фахівців до професійного самовдосконалення, *удосконалено* зміст, форми та методи фахової підготовки (проблемні лекції, дискусії, семінари, форуми,

конференції, чат-дискусії, дебати, круглі столи, виробнича практика в лікувально-профілактичних закладах); подальшого розвитку набули положення щодо впровадження в навчально-виховний процес вищих медичних закладів освіти сучасних інноваційних технологій (квазіпрофесійне і ситуаційне навчання).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці, експериментальній апробації та упровадженні в процес фахової підготовки моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення, запровадженні інноваційних форм, методів і засобів навчання (щоденник контролю практичних навичок, електронне портфоліо тощо); розробці авторського спецкурсу.

Основні результати дослідження висвітлено та обговорено на численних міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка та засіданнях ННВК «Полісся» упродовж 2012-2017 років та відображено в 18 наукових публікаціях.

Позитивної оцінки заслуговують об'ємні додатки, які унаочнюють етапи, діагностичний інструментарій та результати здійсненої дисертанткою експериментальної та навчально-методичної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційне дослідження О. В. Солодовник відрізняється цілісністю і логічністю викладеного матеріалу, складається зі вступу, трьох розділів і додатків.

У вступі аргументовано доведено актуальність теми дослідження, стан її вивчення, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічну та теоретичну основу дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та впровадження в практику роботи. Проведена експертиза виконаних завдань переконливо доводить, що автору вдалося всебічно розглянути теоретичні й методичні засади означеної проблеми.

У першому розділі дисертації – **«Теоретичні засади формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки»** проаналізовано проблему дослідження в наукових джерелах, коректно розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження: «удосконалення»,

«самовдосконалення», «професійне самовдосконалення», «професійне самовдосконалення молодших спеціалістів з медичною освітою»; охарактеризовано особливості фахової підготовки молодших спеціалістів із медичною освітою у медичних коледжах; визначено провідні методологічні підходи до формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення.

На основі узагальнення сучасних досліджень проблеми самовдосконалення медичного працівника зроблено висновок, що одним із провідних видів самовдосконалення є професійне, яке дозволяє самостійно й ефективно розв'язувати наявні проблеми в галузі медичної діяльності, позитивно взаємодіяти і співпрацювати з колегами й пацієнтами, прагнути до постійного професійного та творчого зростання, самовдосконалення та самореалізації.

Професійне самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою тлумачиться автором дослідження як цілеспрямована, систематична, високоорганізована й творча діяльність медичного працівника, що полягає в самостійному поглибленні й розширенні фахових медичних знань, розвитку практичних умінь та навичок, здібностей, професійно значущих якостей особистості та передбачає безперервне підвищення його кваліфікації й особистісне зростання.

Автор переконливо стверджує, що сучасні підходи до системи охорони здоров'я населення мають базуватися на принципах первинної медико-санітарної допомоги, які детермінують переусвідомлення ролі молодшого спеціаліста з медичною освітою щодо його впливу на формування в населення здорового способу життя і профілактику захворюваності.

Визначено, що фахова підготовка регламентується кваліфікаційними характеристиками та відповідними вимогами, зорієнтованими на модель майбутнього спеціаліста, а сам процес підготовки має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності. Реалізація інноваційних підходів до підготовки медичних фахівців на рівні світових моделей і стандартів вимагає збагачення змісту всіх навчальних предметів інформацією про механізми, форми, методи та засоби їхнього професійного самовдосконалення.

*У другому розділі дисертації – «**Моделювання процесу формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки**» –*

детально розглядаються змістова структура, критерії, показники та обґрунтовано рівні готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення; розроблено модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки.

Готовність майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення автором пропонується розглядати як цілісне внутрішнє особистісне утворення, що характеризується наявністю переконаності в соціальній і особистій значущості професійного самовдосконалення, здатністю до самостійного поглиблення і розширення фахових медичних знань, розвитку практичних умінь та навичок, здібностей, професійно значущих якостей особистості та передбачає безперервне підвищення його кваліфікації з метою забезпечення особистісного й професійного розвитку.

У відповідності до виокремлених компонентів (мотиваційно-аксіологічний, інформаційно-пізнавальний, операційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний) визначено критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, практичний, рефлексивно-регулюючий), показники та рівні (високий, достатній, початковий) досліджуваної дефініції, розроблено й обґрунтовано модель формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки в освітньому середовищі медичного коледжу.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка методики реалізації моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки» – на підґрунті раніше розглянутих теоретичних положень здобувачем розроблено й експериментально перевірено методику реалізації розробленої моделі, розкрито перебіг і результати дослідно-експериментальної роботи.

У результаті проведеного дослідження автором виявлено низку проблем, які виникають у процесі фахової підготовки молодших спеціалістів із медичною освітою. Заслуговує на увагу висвітлення досвіду організації навчально-методичної роботи зі студентами під час вивчення фахових дисциплін. Особлива роль у цьому процесі належить розробленому авторському спецкурсу «Формування готовності майбутніх молодших

спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення». Окрім того, заслуговують на увагу використання у процесі професійної підготовки досліджуваної категорії фахівців таких інноваційних форм та методів роботи: різнорівневі конференції, присвячені медичним датам («Я кажу: «Ні» –наркотикам!», «Не піддавайся тютюновій спокусі!»); круглі столи на актуальні медичні теми («Хвороби сьогодення і майбутнього. Твій погляд», «Тенденція вживання алкогольних напоїв за останні 100 років»); диспути на теми, що мають суперечливі наукові підходи («Цукровий діабет», «Причини малюкової смертності», «Нетрадиційна медицина» тощо); колоквиуми («Стрес життя. Зрозуміти, протистояти і керувати ним», «Дозвілля без допінгу»); створення портфолію; пошуково-дослідницькі колективні проекти («Здоров'я сім'ї – здоров'я нації», «Здоровий спосіб життя в українських традиціях»); коучинги та тренінги (підготовка волонтерів до санітарно-просвітньої роботи, моделювання професійно поведінкових ситуацій, тренінги з невідкладної допомоги тощо); фестивалі («Фестиваль добра і милосердя», «Мелодія мого здоров'я» тощо). Цікавим виявився досвід використання відеозаписів під час практичної медичної підготовки, хмарних технологій, технології «Портфолію», тренінгового навчання, конкурсів фахової майстерності «Ескулап-професіонал» тощо.

На особливу увагу заслуговує досвід використання щоденника контролю практичних навичок студента-медика – внутрішнього документа навчального закладу, в якому фіксуються результати засвоєння теоретичних алгоритмів та відпрацювання практичних навичок під час симуляційного навчання.

Тривалий період дослідження (2011-2017 рр.), різноманітний комплекс використаних методів, накопичений власний досвід професійної діяльності дозволили здобувачу на підґрунті змістовних характеристик, компонентів, критеріїв та показників отримати цілком прогнозовані результати й провести їх кількісний та якісний аналіз. Надійність результатів експериментального дослідження підтверджують відповідні довідки з вищих навчальних закладів.

Висновки дослідження є обґрунтованими. Виклад матеріалу в пропонованій роботі послідовний, виявляє науковий характер, має прикладне значення. Дисертація О.В. Солодовник засвідчує високий науковий світогляд

дослідника, володіння методами системного аналізу, обізнаність із літературними джерелами у зазначеній сфері.

Зміст автореферату О.В. Солодовник ідентичний до основних положень дисертації. Отже, можна з впевненістю стверджувати про наукову зрілість дисертанта, уміння досліджувати складні питання педагогіки, аналізувати й узагальнювати накопичений матеріал, здійснювати самостійні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Враховуючи позитивні сторони дисертаційного дослідження, варто відмітити наступні зауваження та побажання:

1. При розгляді сутнісної характеристики поняття «професійне самовдосконалення» молодших спеціалістів із медичною освітою здобувач інколи просто констатує напрацювання науковців із означеної проблеми та не висловлює власну точку зору з конкретних питань, не здійснює належного узагальнення їх наукових позицій. Так, на с.36-37, 48-50 зафіксовані лише посилання на різних авторів.

2. Зафіксована певна непослідовність при з'ясуванні сутнісних ознак професійного самовдосконалення майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою. Так, здобувач розглядає цю проблему на сторінках 43-47 тексту дисертації шляхом аналізу праць Л.Сущенко і Т.Войніленко, а на с. 54 він знову повертається до розгляду трактувань означеної дефініції цими ж авторами.

3. У графічному зображенні моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів із медичною освітою до професійного самовдосконалення наведені форми й методи навчання, які виявилися ефективними у процесі проведеного дослідження. Вони подані у формі трьох підблоків і, на жаль, не дають цілісної уяви щодо відповідності запропонованим етапам формування готовності до професійного самовдосконалення (підблоків – три, етапів – чотири). Варто зазначити, що пропонована модель набула б більшої досконалості при наведенні в ній організаційно-педагогічних умов.

4. У змісті підготовки студентів-медиків передбачено використання (цикл вибіркового дисциплін) авторського спеціального навчального курсу «Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною

освітою до професійного самовдосконалення». При аналізі спецкурсу здобувачем доцільно було б подати результати навчання у формі загальних і фахових компетенцій, а не у формі «студент повинен знати», «студент повинен вміти».

5. Розділ 3 перенасичений табличним і графічним матеріалом, який інколи дублюється. Так, графічні зображення рис. 3.8-3.13 повторюють цифровий матеріал таблиць 3.4-3.9, не виявляють ознак інформативності, тому доречно було б винести їх у додатки. Окрім того, рис. 1.1-1.3 і табл.1.2 не є авторськими, бо запозичені в інших науковців, їх бажано було теж розмістити у додатках.

Водночас переконаний, що вказані зауваження та побажання виявляють рекомендаційний і дискусійний характер, спонукають до наукової полеміки, а тому не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Олени Володимирівни Солодовник.

Висновок. Рецензована дисертаційна робота виконана вперше, є самостійним і завершеним науковим педагогічним дослідженням, яке розвиває існуючі знання педагогічної науки, робить суттєвий внесок в теорію і практику професійної освіти. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного і якісного аналізу, рівнями новизни й значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків дисертаційне дослідження **«Формування готовності майбутніх молодших спеціалістів з медичною освітою до професійного самовдосконалення у процесі фахової підготовки»** відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її авторка – Олена Володимирівна Солодовник заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
кафедри біології і методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

Ю. П. Шапран